

Yeniden İşlevlendirilen Kültürel Miras Yapılarının Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi: Bigalı Kalesi Örneği

A Post-Occupancy Evaluation of Reused Cultural Heritage Buildings:

The Case of Bigalı Castle

Tuğçenur Metin Parlak¹, Nuriye Nida Çelebi Şeker²

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 29. 08. 2024

Kabul Tarihi / Accepted: 11. 08. 2025

Yayın Tarihi / Published: 29. 12. 2025

Öz

Bu çalışma, kültürel miras yapılarının yeniden işlevlendirilmesi sonrasında kullanım sürecindeki performanslarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gelibolu Yarımadası'nda yer alan Bigalı Kalesi örneği üzerinden, "Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD)" yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada literatür taraması, plan analizi, yerinde gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla veri toplanmıştır. Değerlendirme sürecinde özgünlük, işlevsellik, kullanıcı memnuniyeti, çevresel uyum ve yönlendirme olmak üzere beş ana ölçüt temel alınmıştır. Bulgular, yapının mimarî kimliğinin korunduğunu ve yeni işlevine büyük ölçüde uyum sağladığını göstermektedir. Bununla birlikte, çevresel faktörler ve yönlendirme gibi alanlarda bazı sorunlar tespit edilmiştir. Sonuç olarak, KSD yöntemi kültürel miras yapılarının yeniden kullanım sürecinin değerlendirilmesinde etkili bir araçtır.

Anahtar Sözcükler: Kültürel miras, Bigalı Kalesi, Kullanım sürecinde değerlendirme, Yeniden kullanım.

Abstract

This study aims to evaluate the post-occupancy performance of cultural heritage buildings following their adaptive reuse. The Bigalı Fortress, located on the Gallipoli Peninsula, was selected as the case study, and the Post-Occupancy Evaluation (POE) method was applied. Data were collected through literature review, plan analysis, on-site observation, and semi-structured interviews. The evaluation was based on five main criteria: authenticity, functionality, user satisfaction, environmental compatibility, and wayfinding. The findings indicate that the architectural identity of the building has largely been preserved and that it has adapted well to its new function. However, some issues were identified in areas such as environmental factors and orientation. Overall, the POE method proves to be an effective tool for assessing adaptive reuse processes of heritage buildings.

Keywords: Cultural heritage, Bigalı Castle, Post-occupancy evaluation (POE), Reuse.

Giriş

Kültürel miras yapıları, bir toplumun geçmişini, kültürünü ve değerlerini yansıtan önemli varlıklardır. Bu yapıların fiziksel olarak korunmasının yanı sıra, özgün özelliklerinin ve işlevlerinin de korunması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirme, kültürel miras yapılarının korunmasında giderek yaygınlaşan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, yapıların mevcut durumunu ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, yapıya yeni bir işlev kazandırmayı amaçlar. Yeniden

¹ Sorumlu Yazar: Arş. Gör., Tuğçenur Metin Parlak, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, tugcenurmetin@comu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0654-7627.

² Dr. Öğr. Üyesi, Nuriye Nida Çelebi Şeker, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, nida.celebi@msgsu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3965-5744.

işlevlendirilen kültürel miras yapılarının performansını değerlendirmek, yapının özgün özelliklerinin korunması, yeni işlevine uyumu ve kullanıcı memnuniyeti gibi hususlar açısından önemlidir. Bu değerlendirme, yapının performansını artırmaya ve gerekli iyileştirmeleri yapmaya yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmanın ana sorun alanı, yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarının, yeni işlevlerine mekânsal uyumları, kullanıcı deneyimi ve toplumsal etki açısından ne ölçüde başarılı olduklarının değerlendirilmesidir. Özellikle, bu yapılar üzerinde gerçekleştirilen dönüşümlerin fiziksel bütünlükle olan ilişkisi, kamusal erişilebilirlik düzeyi ve kullanıcı memnuniyeti gibi ölçütler bağlamında yeterince incelenmemesi, bu alanı daha sistematik bir değerlendirmeye ihtiyaç duyar hale getirmiştir. Çalışma kapsamında, “kullanım sürecinde değerlendirme” (post-occupancy evaluation) yönteminin yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarını değerlendirmede etkin bir şekilde kullanılabileceği ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çanakkale ili Eceabat ilçesindeki tescilli taşınmaz kültür varlıklarından biri olan ve 2017-2022 yılları arasında Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı tarafından restorasyonu tamamlanan 24 Nisan 2022’de müze olarak ziyarete açılan Bigalı Kalesi çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Araştırma süresince cevap aranan sorular şunlardır:

- Kültürel Miras niteliğindeki yapılar, yeniden kullanıma kazandırıldıklarında, özgün niteliklerini korurlar mı?
- Kültürel Miras yapılarının yeniden kullanım süreçlerini değerlendirmek için “kullanım sürecinde değerlendirme” (post-occupancy evaluation) yöntemi kullanılabilir mi?
- “Kullanım Sürecinde Değerlendirme” yöntemi, Kültürel Miras yapılarının yeniden kullanım süreçlerini değerlendirmek için uygun bir yöntem midir?
- “Kullanım Sürecinde Değerlendirme” çalışmalarında önemli bir yöntem olan kullanıcı görüşlerinin alınması, miras yapılarının değerlendirilmesinde ne kadar etkili bir yöntemdir?
- Bigalı Kalesi’nin yeniden işlevlendirilerek müzeye dönüşümü, uluslararası koruma ilkeleri ve tavsiyelerine göre başarılı bir yeniden işlevlendirme örneği midir?

Günümüzde, miras yapıları korumanın en etkili yollarından biri olarak yeniden kullanım stratejisi benimsenmektedir. Bu stratejide, yapının tarihî ve kültürel değerleri korunarak, çağdaş koşul ve gereksinimler göz önünde bulundurularak yeni bir işlev kazandırılması hedeflenir. Yeniden kullanım, yapının özgün kimliğini ve değerini kaybetmeden, onu günümüz ihtiyaçlarına göre uyarlamayı amaçlar. Bu amaçla, miras yapılarının kullanım sürecinde değerlendirilmelerinde; yapının onarımında restorasyon ilkelerine dikkat edilmesi, yeni işlevin yapıya uygun olması, mekânsal dönüşümün başarılı olması ve kültürel sürekliliğin sağlanması gibi hususlar önem taşımaktadır.

Bir yapının performansını değerlendirmek için, onu inşa ettikten sonra bir süre kullanmak gerekir. Bu süre zarfında, yapının tasarım ve inşa aşamalarında öngörülemeyen veya ihmal edilen sorunlar ortaya çıkabilir. Bu sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek için kullanım sürecinde değerlendirme (post-occupancy evaluation) yöntemi kullanılır. Kullanım

Sürecinde Değerlendirme (KSD), yapıların tasarım ve inşaa aşamalarında ortaya çıkamayan veya ihmal edilen sorunların, kullanıma başladıktan sonra tespit edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi için kullanılan bir yöntemdir. KSD, miras yapılarının performanslarını değerlendirmede de etkin bir şekilde uygulanabilir. KSD ile miras yapılarının koruma ilkelerine uygun olup olmadığı, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı gibi hususlar değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeler sonucunda, yapıların iyileştirilmesi için gerekli çözüm önerileri geliştirilebilmektedir.

Bu çalışmanın materyalini; literatür taraması, plan analizleri, yerinde gözlemler ve yerel paydaşlar ile yapılan yapılandırılmamış görüşmelerden elde edilen nitel ve nicel veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın metodolojisi, özgün işlevinden farklı bir işlevle yeniden kullanılan Bigalı Kalesi'nin kullanım sürecinde değerlendirilmesine yönelik kurgulanmıştır. Bu amaçla, Bigalı Kalesi'nin uygulanan işleve yönelik mekânsal gerekliliklerin belirlenmesi, yeni işlevin uygunluğunun mekân organizasyon nitelikleri bağlamında irdelenmesi, kullanıcı görüşlerinin alınması ve değerlendirilmesi şeklinde üç adım izlenmiştir.

Son yıllarda kültürel miras yapılarının yeniden işlevlendirilmesine ilişkin çalışmalar, yalnızca fiziksel koruma ve yeni işlev kazandırma bağlamında değil; aynı zamanda kullanıcı deneyimi, işlevsel uyum ve sürdürülebilirlik gibi çok katmanlı kriterler üzerinden de değerlendirilmektedir. Türkiye'de gerçekleştirilen nitelikli uygulamalardan biri olan Hamamlı Konak örneği, çevresel ve işlevsel performansın kullanıcı odaklı değerlendirilmesine yönelik önemli bulgular sunarak, yeniden kullanım sürecine bütüncül bir bakış sağlamaktadır (Çardak & Uşma, 2024: 84–97). Benzer şekilde, uluslararası literatürde yer alan çalışmalarda da post-occupancy evaluation (kullanım sürecinde değerlendirme) yöntemi öne çıkmakta; bu bağlamda, kültürel miras mekânlarının eğitimsel, işlevsel ve mekânsal performansları kullanıcı görüşleri üzerinden analiz edilmektedir (Xiao & Yoon, 2024; Zhang & Zhang, 2023). Özellikle, adaptif yeniden kullanımın başarısında kullanıcı memnuniyeti, mekânsal süreklilik ve mirasın algılanabilirliği gibi faktörler belirleyici unsurlar olarak vurgulanmaktadır (Vafaie vd., 2025). Bu bağlamda, son dönem literatürdeki eğilimler, kullanım sürecine ilişkin değerlendirme çalışmalarının artırılmasına duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Bigalı Kalesi gibi tarihî ve sembolik değeri yüksek bir yapının müzeye dönüştürülmesi süreci, kullanım sürecinde değerlendirme yöntemiyle analiz edilerek bu boşluğa katkı sunmayı amaçlamaktadır. Yapı, hem özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş olması hem de yeni işlevine entegrasyon açısından araştırmaya elverişli bir örnek teşkil etmektedir. Bu yönüyle çalışma, kültürel miras yapılarında KSD yaklaşımının uygulanabilirliğini sorgulayan özgün bir model önermektedir.

Yeniden İşlevlendirme ve Kullanım Sürecinde Değerlendirme Yöntemi

Tarihî yapılar, bir kentin kimliğini ve kültürel belleğini yansıtan temel unsurlar olup, estetik değerlerinin yanı sıra sosyo-kültürel öneme de sahiptir. Bu yapılar, geçmişten günümüze miras kalan somut göstergeler olarak, kentsel hafızanın korunmasında kritik bir rol oynar. Dolayısıyla, tarihî yapıların korunması ve sürdürülebilir kentsel gelişimle uyumlu bir şekilde yeniden işlevlendirilmesi, hem tarihsel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlamakta hem de kentlerin modernleşme süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, tarihî yapıların

korunması ve yeni işlevlerle yaşatılması, çağdaş kentsel planlama ve kültürel miras yönetimi açısından önem arz eden bir konu olarak değerlendirilmelidir. Yeniden işlevlendirme, bir yapının tarihî ve kültürel niteliklerini muhafaza ederek, çağın gereksinimlerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesini ifade eder ve bu süreç; restorasyon, onarım, eklemeler ve modernizasyon gibi çeşitli müdahaleleri içerebilir (Yeniden kullanım- Yeni işleve uyarlama, 2013). Tarihî yapıların korunması ve sürdürülebilir bir şekilde devamlılığının sağlanmasında etkili bir yöntem olan yeniden işlevlendirme, bu yapıların yıkılmasını engelleyerek, kentsel hafızadaki yerlerini korur (Altınoluk, 1998: 45). Ayrıca, bu yöntemle işlev kazandırılan yapılar, şehir ekonomisi ve sosyal yapıya da katkı sağlar (Ahunbay, 2011: 97). Yeniden işlevlendirme, sürdürülebilir kentselmeye de destek olur; mevcut yapıların korunup yeniden değerlendirilmesi, yeni yapıların inşasından kaynaklanan çevresel etkilerin azaltılmasına yardımcı olur. Ancak bu süreçte, yapının özgün mimarî ve tarihî niteliklerinin korunması esastır. Yeni işlev, yapının bu niteliklerine uygun bir şekilde tasarlanmalı ve uygulamaya konulmalı; yapının özgün karakteri ve estetiği, yeni işlevle uyum içinde korunarak entegrasyonu sağlanmalıdır. Yeniden işlevlendirme sürecinde, tarihî yapının kullanıcılarının gereksinimleri ve beklentileri dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, yapının işlevsel kullanımı için gerekli olan altyapı sağlanmalı ve kullanıcıların konforu ile güvenliği öncelikli olarak ele alınmalıdır. Sürdürülebilirlik ilkeleri de bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Yapının enerji verimliliği ve çevresel etkileri göz önünde bulundurularak, çevre dostu bir yaklaşımla tasarlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Tarihî yapıların yeniden işlevlendirilmesi, kültürel mirasın geleceğe taşınmasında ve kentsel kimliğin korunmasında kilit bir yöntemdir. Doğru bir şekilde planlanmış ve uygulanmış yeniden işlevlendirme projeleri, sadece bu yapıların korunmasını ve yaşatılmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda şehir ekonomisine ve toplumsal gelişime de katkı sağlar. Literatürde, yeniden işlevlendirmenin tarihî yapıların korunması ve sürdürülebilirliği için etkili bir araç olduğu belirtilmektedir. Araştırmalar, yeniden işlevlendirme sürecinde yapının özgün özelliklerinin korunmasının, kente ekonomik ve sosyal katkı sağlamasının ve sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olmasının önemini vurgulamaktadır (Pekol, 2010: 10).

Yeniden işlevlendirme, tarihî ve kültürel miras yapılarının günümüz koşullarına uyarlanarak korunmasını ve sürdürülebilir bir şekilde kullanıma kazandırılmasını amaçlayan kritik bir süreçtir. Bu sürecin başarısı, yalnızca yapının restorasyon ve dönüşüm aşamalarındaki teknik uygulamalarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda yapının yeni işlevine ne ölçüde uyum sağladığı ve kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneği ile de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD) yöntemi, yeniden işlevlendirilmiş yapının performansını ölçmek ve uzun vadede sürdürülebilirliğini sağlamak adına önemli bir değerlendirme aracı olarak öne çıkmaktadır.

Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD), bir binanın veya yapının kullanıma açıldıktan sonra performansını değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, bir yapının performansını değerlendirmek amacıyla kullanıcılar, işletmeciler ve diğer paydaşların geri bildirimlerini toplar. Bu geri bildirimler, binanın tasarımı, inşaatı ve işletimiyle ilgili iyileştirmeler yapabilmek için kritik veri ve bilgiler sağlar. Yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapıları söz konusu olduğunda, KSD yöntemi, bu yapıların tarihî değerlerinin korunması, yeni işlevlerine uyum sağlamaları ve kullanıcı memnuniyeti gibi önemli faktörler

doğrultusunda uygulanabilir. Bu bağlamda, yapıların tarihî ve mimarî özelliklerinin zarar görmeden sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilirliği değerlendirilmeli ve gerekli iyileştirmeler planlanmalıdır.

KSD yöntemi, yeniden işlevlendirme sürecinin başarısını artırmada stratejik bir rol oynar. Yeniden işlevlendirilmiş bir yapının kullanıcılarla etkileşim halinde performansının değerlendirilmesi, yapının uzun vadeli kullanımına ilişkin önemli veriler sunar. Bu veriler, hem yapının mimarî ve kültürel değerlerinin korunmasına hem de kullanıcıların memnuniyetinin sağlanmasına yönelik iyileştirme çalışmalarının temelini oluşturur. Sonuç olarak, KSD yöntemi, kültürel miras yapılarının korunması ve sürdürülebilir bir şekilde yaşatılmasına yönelik yeniden işlevlendirme projelerinde kritik bir değerlendirme aracı olarak öne çıkmaktadır.

Kullanım sürecinde değerlendirme, yapılı çevrenin inşa edildikten ve kullanıldıktan bir süre sonra performansının sistematik ve titiz bir şekilde değerlendirme sürecidir (Presier, 1995: 19-28). Bu değerlendirme, binanın teknik, işlevsel, estetik ve kültürel açıdan performansını kapsar. KSD çalışmaları, binanın kullanıcılarının, işletmecilerinin ve diğer ilgili tarafların görüşlerini ve deneyimlerini toplayarak, binanın tasarımı, inşası ve işletimi ile ilgili iyileştirmeler yapılabilmesi için gerekli bilgi ve verileri sağlar. Kullanım sürecinde değerlendirme çalışmalarındaki “değerlendirme” kavramındaki değer, “bir şeye biçilen karşılık” bağlamında, “karşılıdığı ihtiyaca göre bir nitelik” anlamına gelmektedir (Aral, 1979: 50-51). Böylece değer kavramı, kültürel bir gereksinim karşılığında kültürel değer, estetik bir gereksinime yönelik olduğunda estetik değer, kullanıma yönelik olduğunda ise işlevsel değer, teknik bir gereksinim karşılığında teknik değer olarak ifade edilir.

Son dönem çalışmalarda, yeniden işlevlendirme uygulamalarında yalnızca yapının fiziksel bütünlüğü değil, kullanıcı memnuniyeti, toplumsal uyum ve sürdürülebilirlik kriterleri de önemli değerlendirme ölçütleri olarak öne çıkmaktadır (Yung & Chan, 2020; Buser & Koch, 2020: 233-249). Bu doğrultuda, post-occupancy evaluation (kullanım sürecinde değerlendirme) yaklaşımı, yapının işlevsel başarı düzeyinin ölçülmesi, kullanıcı deneyimlerinin belgelenmesi ve uzun vadeli sürdürülebilirlik analizlerinin yapılmasında etkili bir yöntem olarak önerilmektedir (van der Voordt & Jensen, 2021: 803 - 818). Ayrıca, yapının mimarî belleğinin korunması ile çağdaş işlevlerin entegrasyonu arasındaki denge, yeniden işlevlendirme projelerinde kritik bir başarı ölçütü olarak değerlendirilmektedir (Troiani & Campbell, 2021). Buna karşın, literatürde bu süreci kullanıcı geri bildirimi üzerinden değerlendiren çalışmaların sınırlı olması, bu araştırmanın özgün katkısını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, kullanıcıların yalnızca değerlendirme sürecinde değil, aynı zamanda karar alma aşamalarında da etkin bir şekilde yer almaları gerektiği yönündeki yaklaşımlar güç kazanmaktadır. Buser ve Koch (2020), yeniden işlevlendirme projelerinde kullanıcıların katılımının, yalnızca memnuniyet düzeyini artırmakla kalmadığını; aynı zamanda yapının işlevsel bütünlüğünün sağlanması, yerel bağlamla uyumunun artırılması ve toplumsal sahiplenmenin güçlenmesi açısından da kritik bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Kullanıcıların gündelik pratiklerinden ve mekânsal etkileşimlerinden elde edilen geri bildirimlerin, mekânın tasarım ve uygulama kararlarını doğrudan şekillendirme potansiyeline sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle, katılımcı miras yaklaşımı ile yeniden işlevlendirme

uygulamaları arasındaki ilişki, yalnızca fiziksel koruma değil, toplumsal sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilmelidir.

Kullanım sürecinde değerlendirme, bir yapının tamamlanmasının ardından belirli bir süreçte, tasarlandığı amaç doğrultusunda ne derece başarılı olduğunu ve kullanıcıların beklentilerini ne ölçüde karşıladığını tespit etmek amacıyla yürütülen sistematik bir inceleme sürecidir. Bu süreçte, yapısal performans, işlevsellik ve kullanıcı deneyimi gibi çeşitli boyutlar, nicel ve nitel verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması yoluyla değerlendirilir.

Değerlendirme çalışmaları, temel olarak dört ana soruyu yanıtlamayı hedefler:

- Bu yapıyı çevre nasıl çalışıyor?
- Bu çalışma sistemi amaçlandı mı?
- Bu çalışma sistemi nasıl geliştirilebilir?
- Gelecekteki yapıyı çevreler nasıl geliştirilebilir?

Bu sorulara verilen cevaplar, hem mevcut yapının performansının artırılması hem de gelecekteki yapıların daha başarılı hale getirilmesi için önemli bilgiler sunmaktadır. Bu araştırmada Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD) yöntemi, yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapısının mevcut işlevine mekânsal ve sosyal uyumunu analiz etmek amacıyla yapı ölçeğinde uygulanmıştır. Değerlendirme sürecinde, yapıyı çevrenin işlevsellik (mekânsal dolaşım, teknik donanım uyumu), kullanıcı deneyimi (algısal konfor, memnuniyet düzeyi) ve toplumsal etki (erişilebilirlik, yerel bağlamla bütünleşme) boyutları esas alınmıştır. Bu sistematik yaklaşım, yalnızca mevcut durumun değerlendirilmesini değil, aynı zamanda söz konusu yapının gelecekteki kullanım biçimlerine yönelik çıkarımlar yapılmasını da olanaklı kılmaktadır. Araştırmanın amacı, değerlendirme çıktıları üzerinden, hem ele alınan yapının gelecekteki kullanımının iyileştirilmesine hem de benzer nitelikteki yapılar için çoğaltılabilir bir değerlendirme modeli oluşturulmasına katkı sunmaktır. Bu yönüyle çalışma, yalnızca yapı ölçeğinde değil, koruma odaklı planlamanın bütününe dönük öneriler üretme potansiyeline sahiptir.

Kullanım sürecinde değerlendirme sayesinde, tasarımcılar, kullanıcıların gerçek ihtiyaçlarını daha iyi anlar, tasarım hatalarını tespit eder ve gelecekteki projelerinde daha etkin çözümler üretir (Presier & Vischer, 2005: 7). Kullanım sürecinde değerlendirme, yapıyı çevrenin yaşam döngüsünde kritik bir aşamadır. Bu süreç, tasarım sürecinin bir parçası olarak görülmeli ve tasarım kararlarının alınmasında önemli bir veri kaynağı olarak kullanılmalıdır. Bu sayede kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veren, performansı yüksek ve sürdürülebilir yapılar inşa etmek mümkün hale gelmektedir.

Kültürel miras yapıları, tarihî ve estetik değerleri nedeniyle korunması gereken önemli varlıklardır. Yeniden işlevlendirme sürecinde bu yapılar, yeni kullanım amaçlarına uyarlanırken, özgün karakteristiklerinin ve mimarî özelliklerinin korunmasına büyük özen gösterilmelidir. KSD yöntemi, bu tür yapılar için özel bir öneme sahiptir; çünkü tarihî bir yapının modern bir işlevle entegre edilmesi, çeşitli zorluklar ve riskler içerebilir. KSD, bu zorlukların üstesinden gelmek ve yapının hem işlevsel hem de tarihî değerlerini korumak amacıyla kullanılan geri bildirimlere dayalı bir değerlendirme süreci sunar. Örneğin, KSD süreci, kullanıcıların memnuniyetini ve deneyimlerini analiz ederek, binanın yeni işlevinin gerektirdiği

altyapı ve donanımın yeterliliğini değerlendirir. Aynı zamanda, binanın enerji verimliliği, çevresel etkileri ve sürdürülebilirlik kriterleri göz önünde bulundurularak, yapı üzerinde gerekli düzenlemelerin yapılmasına imkân tanır. Bu süreç, yapının uzun vadede hem işlevsel hem de tarihî açıdan sürdürülebilir olmasını sağlar. KSD yönteminin yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarında uygulanması Araştırma, katılımcı gözlem ve veri analizi olmak üzere üç adım içerir. İlk adımda yapının tarihî, mimarîsi, özgün işlevi ve yeniden işlevlendirilmesi ile ilgili bilgiler toplanır, ardından yapının kullanıcıları, işletmecileri ve diğer ilgili taraflar ile görüşmeler yapılır ve yapının kullanımı hakkındaki görüşleri ve deneyimleri toplanır ve son olarak toplanan veriler analiz edilerek yapının performansı hakkında bir rapor hazırlanır.

Yeniden işlevlendirme projelerinde KSD yöntemi, yalnızca yapıların performansını değerlendirmekle kalmaz; aynı zamanda bu yapıların gelecekteki kullanım süreçlerine yönelik stratejik planlamalara da katkıda bulunur. KSD aracılığıyla elde edilen veriler, binanın tasarım ve inşaat aşamalarındaki uygulamaların etkinliğini ölçmeye yardımcı olurken, aynı zamanda yapının özgün niteliklerinin korunmasına ve kullanıcı memnuniyetinin artırılmasına yönelik iyileştirmeler için bir temel oluşturur.

Bu bağlamda, KSD yöntemi, tarihî yapıların yeniden işlevlendirilmesinde sürdürülebilirlik, kullanıcı memnuniyeti ve tarihî değerlerin korunması arasındaki dengeyi sağlamada kritik bir araç olarak kabul edilir. Literatürde bu yöntemle ilgili yapılan araştırmalar, KSD'nin, tarihî yapıların korunması ve uzun vadeli sürdürülebilirliği için önemli bir değerlendirme aracı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar, yeniden işlevlendirme süreçlerinde KSD'nin kullanılmasıyla, yapının mimarî özelliklerinin korunması, kentsel ekonomiye katkı sağlanması ve kullanıcıların ihtiyaçlarının karşılanması açısından önemli kazanımlar elde edilebileceğini vurgulamaktadır. Doğru ve etkili bir şekilde uygulandığında, KSD, bu yapıların hem tarihî ve estetik değerlerini korumalarına hem de yeni işlevlerine uygun bir şekilde kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak tanır. Bu nedenle, KSD yöntemi, kültürel mirasın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi projelerinde önemli bir değerlendirme aracı olarak benimsenmelidir. KSD yönteminin uygulanmasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar şunlardır:

Yapının özgün özelliklerinin korunması: Yapının özgün özelliklerinin korunması; yapının tarihî ve kültürel öneminin korunmasına katkı sağlaması, değerini ve anlamını artırması, kullanıcıları için daha anlamlı ve çekici hale gelmesi, çevreye ve topluma olan etkisini artırması gibi nedenlerle önemlidir. KSD çalışmaları sırasında, yapının özgün özelliklerinin korunması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu önlemler, yapının tarihî, mimarîsi ve kültürel önemini yansıtan özelliklerinin korunmasını amaçlar. Yapının özgün özelliklerini korumak için alınabilecek önlemler arasında; yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özelliklerinin belirlenmesi, özgün özelliklerinin zarar görmesini önlemek için gerekli önlemlerin alınması ve gerekli müdahalelerin yapılması alt kriterleri bulunmaktadır. Yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özelliklerinin belirlenmesi sırasında özgün özelliklerinin korunması için, öncelikle yapının tarihî ve kültürel öneminin belirlenmesi gerekir. Bu amaçla, yapının tarihî, mimarîsi ve kültürel önemi ile ilgili araştırma ve incelemeler yapılmalıdır. Bu araştırmalar sonucunda, yapının özgün özelliklerini oluşturan unsurlar belirlenebilir. Bu özellikler, yapının dış cephesi, iç mekânı, yapı malzemeleri ve tarihî dokusu gibi unsurları içerir. Yapının özgün özelliklerinin zarar görmesini önlemek için gerekli önlemlerin alınması alt kriterinde bulunan önlemler,

yapının kullanımı sırasında oluşabilecek hasarların tespit edilmesi ve önlenmesini amaçlar. Bu amaçla, yapının düzenli olarak kontrol edilmesi ve bakımının yapılması gerekir. Ayrıca, yapının kullanım amacına uygun olarak kullanılmasına özen gösterilmelidir. Yapının özgün özelliklerinin korunması için gerekli müdahalelerin yapılması alt kriterinde; yapının özgün özelliklerinin korunması için, gerekli durumlarda müdahaleler yapılması gerekebilir. Bu müdahaleler, onarım, restorasyon ve yenileme çalışmalarını içerir. Onarım çalışmaları, yapıda meydana gelen hasarların giderilmesini amaçlar. Restorasyon çalışmaları ise, yapının özgün durumuna getirilmesi için yapılan çalışmaları içerir. Yenileme çalışmaları ise, yapının kullanım amacına uygun olarak yenilenmesini amaçlar.

Yapının yeni işlevine uyumu: KSD çalışmaları sırasında, yapının yeni işlevine uyumunun sağlanmasına dikkat edilmelidir. Bu uyum, yeni işlev için gerekli olan mekânsal, işlevsel ve teknik özelliklerinin sağlanmasını amaçlar. Yapının yeni işlevine uyum sağlamak için alınabilecek bazı önlemler arasında; yeni işleve uygun tasarım yapılması, yeni işleve uygun malzemelerin kullanılması ve yeni işlevin gerektirdiği iç mekân düzenlemesinin yapılması bulunmaktadır. Yapının yeni işlevine uygun bir tasarım yeni işlevin gerektirdiği mekânsal ve işlevsel ihtiyaçları karşılamalıdır. Bu amaçla, gerekli olan alan ve hacimler, ışık ve havalandırma koşulları, ulaşım ve erişim koşulları belirlenmelidir. Tasarım aşamasında yeni işleve uygun malzemeler seçilirken gerekli olan teknik özelliklere sahip olmalıdır. Bu amaçla, malzemelerin dayanıklılığı ve sağlamlığı, yangın, deprem gibi risklere karşı dayanıklılığı test edilmelidir. Aynı şekilde malzemelerin çevreye ve sağlığa zarar vermemesi için gerekli testler yapılmalıdır. Yapının yeni işlevine uygun bir iç mekân düzenlemesi kullanıcılar için gerekli olan konfor ve işlevselliği sağlamalıdır. Bu amaçla, iç mekânın aydınlatılması ve havalandırılması için gerekli önlemler alınmalı, iç mekânın renk ve desen seçimi, yapının yeni işlevine uygun olarak yapılmalı, iç mekânın mobilya ve diğer donanımları, yapının kullanıcıları için gerekli olan konfor ve işlevselliği sağlayacak şekilde seçilmelidir.

Kullanıcı memnuniyetinin sağlanması: KSD çalışmaları sırasında, yapının kullanıcı memnuniyetinin sağlanmasına dikkat edilmelidir. Bu memnuniyet, yapının kullanıcıların ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamasını amaçlar. Kullanıcı memnuniyetini sağlamak için alınabilecek bazı önlemler arasında; kullanıcılarının görüşlerinin alınması, kullanıcı ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun bir tasarımın yapılması, kullanıcılara yönelik bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin yapılması bulunmaktadır. Kullanıcı görüşleri alınırken yapılacak görüşme, yapının tasarımı, kullanımı ve işletimi ile ilgili olabilir. Kullanıcıya yönelik bir tasarım anlayışı belirlenmeli, kullanıcıların ihtiyaçları ve beklentileri karşılanmalıdır. Aynı şekilde kullanıcı memnuniyeti sağlanırken yapının kullanıcılarına yönelik bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri kullanıcıların yapıyı daha iyi anlamalarına ve kullanımında daha fazla memnuniyet elde etmelerine yardımcı olur.

Çevresel faktörler: KSD çalışmaları sırasında, yapının çevresel faktörlere uyumu, yapının sürdürülebilirliğini ve çevresel etkisini değerlendirmek için önemlidir. Bu husus, yapının enerji verimliliği, su verimliliği ve atık yönetimi gibi unsurları içerir. Bu unsurlar, yapının çevresel etkisini azaltmaya yardımcı olur. Enerji verimliliği alt kriteri, yapının tasarımı, malzemeleri ve işletimi gibi unsurlarda gerekli önlemlerin alınmasına dikkat çekerek yapının enerji tüketimini azaltmayı hedefler. Yapının tasarım aşamasında alınan önlemler enerji tüketimini azaltmak için

temel bir çerçeve oluşturur. Bu önlemler, güneş ışığı ve doğal havalandırmadan yararlanacak şekilde yapının konumlandırılması ve tasarımı, enerji verimli malzemelerin kullanılması, enerji verimli cihazların kullanılması gibi olabilir. Yapıda kullanılan malzemelerin ısı yalıtımı sağlayan doğal malzemelerden seçilmesi enerji tüketimini azaltmaya yardımcı olur. Yapının işletme aşamasında alınan, ışık ve ısıtma gibi sistemlerin etkin bir şekilde kullanılması, enerji verimli cihazların kullanılması gibi önlemler, yapının enerji tüketimini azaltmaya yardımcı olur. Su verimliliği, yapının su tüketimini azaltmak için alınan önlemleri kapsar. Bu önlemler, yapının tasarımı, malzemeleri ve işletimi gibi unsurları içerebilir. Atık yönetimi, yapıdan kaynaklanan atıkların azaltılması, geri dönüştürülmesi ve bertaraf edilmesi için alınan önlemleri kapsar. Bu önlemler, yapının tasarımı, malzemeleri ve işletimi gibi unsurları içerebilir. Yapının tasarım aşamasında su tasarruflu cihazların kullanılması, yağmur suyu toplama sistemlerinin kullanılması, yapıda kullanılan malzemelerin su verimli olması gibi alınan önlemler, su tüketimini azaltmak için temel bir çerçeve oluşturur.

Ulaşım ve yönlendirme: KSD çalışmaları sırasında, yapının ulaşım ve yönlendirme olanakları, yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini değerlendirmek için önemlidir. Bu husus, yapının konumu, ulaşım bağlantıları ve yönlendirme sistemleri gibi unsurları içerir. Konum alt kriteri, yapının toplu taşıma, araç erişimi ve yaya erişimi gibi unsurları göz önünde bulundurularak yapının erişilebilir bir konumda olmasını kapsar. Yapının toplu taşıma duraklarına yakın olması, daha geniş bir kullanıcı kitlesine erişilebilir olmasını sağlar. Yapının bulunduğu bölgenin nüfus yoğunluğu, erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini etkiler. İçerisinde bulunduğu bölgede nüfus yoğunluğu yüksek ise, ulaşım bağlantılarının gelişmiş olması nedeniyle yapıya erişmek daha kolay ve hızlı olur. Aynı şekilde yapının bulunduğu bölgenin ekonomik durumunun iyi olması, yapıya erişmek için gerekli olan ulaşım ve diğer imkânlarla da daha kolay erişim sağlanabileceğinin göstergesi olabilir. İçerisinde bulunduğu bölgenin sosyal yapısı, ne kadar açık ve kapsayıcı ise, yapı daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap edebilir. Bu unsurlar, yapının konumunun erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından değerlendirilmesinde yardımcı olur. Ulaşım bağlantıları alt kriteri, yapıya kolay ulaşım imkânı olmasını göz önünde bulundurularak değerlendirilir. Bu kriter, yapıya yakın toplu taşıma durakları, otoparklar ve yaya yolları gibi unsurları içerir. Yapının toplu taşıma bağlantılarının iyi olması, toplu taşıma duraklarının sayısı ve sıklığı, yaya yollarının ve otoparkların olması, yapıya yakın otoparkların kapasitesi ve konumu, yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini artırır. Bu unsurlar, yapının ulaşım bağlantılarının erişilebilirlik ve kullanılabilirlik açısından değerlendirilmesinde yardımcı olur. Yönlendirme sistemleri, yapının kolay bulunabilmesi için yeterli ve anlaşılır yönlendirme sistemlerinin olmasını kapsar. Bu, yapının dış cephesinde, iç mekânında ve çevresindeki yönlendirme levhaları, işaretleri ve diğer unsurları göz önünde bulundurularak değerlendirilir. Yapının dış cephesinde, yapının kolay bulunabilmesi için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, yapının konumunu, işlevini ve ziyaretçilerin nereye gitmesi gerektiğini açıkça belirtmelidir. Yapının iç mekânında, yapının farklı bölümlerine ve hizmetlerine erişmek için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, ziyaretçilerin yapıyı kolayca dolaşabilmeleri için gereklidir. Yapının çevresinde, yapının kolay bulunabilmesi için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, özellikle toplu taşıma veya araçla gelen ziyaretçiler için önemlidir. Yapının yönlendirme sistemleri değerlendirilirken, yönlendirme sistemlerinin görselliği açık, anlaşılır

ve dikkat çekiciliği, tüm kullanıcılar için erişilebilir olması, yapının güncel durumunu yansıtması unsurları da dikkate alınabilir. Son olarak, bir kültürel miras yapısının çevresinde, yapının kolay bulunabilmesi için yönlendirme levhaları olması gerekir. Bu levhalar, özellikle toplu taşıma veya araçla gelen ziyaretçiler için önemlidir. Bu önlemlerin dikkatli bir şekilde alınması, KSD çalışmalarının daha başarılı ve verimli bir şekilde yürütülmesine yardımcı olur.

Yeniden işlevlendirme ve kullanım sürecinde değerlendirme, birbirini tamamlayan iki unsurdur. Yeniden işlevlendirme sürecinde yapılan değerlendirme, yapının yeni işlevine uygun olarak kullanılmasını sağlar. Kullanım sürecinde yapılan değerlendirme ise, yapının yeni işlevine uygun olarak kullanıldığını belirlemeye yardımcı olur. Yeniden işlevlendirilen kültürel miras yapılarının, hem tarihî ve kültürel önemini koruması hem de yeni işlevine uygun olarak kullanılması için, yeniden işlevlendirme sürecinde ve kullanım sürecinde değerlendirme yapılması önemlidir. Değerlendirme, yapının korunması, sürdürülebilirliği ve kullanıcı memnuniyetini sağlamak için gereklidir.

Bigalı Kalesi'nin Yeniden Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi

Yapının Konumu ve Tarihçesi

Bigalı Kalesi, Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında, Gelibolu Yarımadası'nın kuzeyinde yer alan bir Osmanlı kalesidir. Kale, Bigalı Köyü'nün 3 km doğusunda, Eceabat'a yaklaşık 5 km. uzaklıkta deniz kenarında yer almaktadır (Görsel 1).

Görsel 1. Bigalı Kalesi'nin konumu.

Kalenin yapımına III. Selim döneminde başlanmış ve II. Mahmud döneminde tamamlanmıştır. Kalenin yapımında, Fransız mühendis Coutaillout görev almıştır. Bigalı Kalesi, dikdörtgen bir planda inşa edilmiş olup, 70x130 metre ebatlarındadır. Kalenin her köşesinde silindirik bir kule bulunmaktadır. Kalenin deniz yönündeki duvarı boyunca 1,5 metre yüksekliğinde top seğirdimi bulunmaktadır. Bigalı Kalesi, Çanakkale Boğazı'nın savunmasında önemli bir rol oynamıştır. Kale, 1807 İngiliz donanması saldırısında önemli bir rol oynamıştır. Kaleden açılan top ateşi, İngiliz donanmasına önemli kayıplar verdirmiştir. Kale, Çanakkale Savaşları sırasında 3. Kolordu'nun "silah tamirhanesi" olarak kullanılmıştır (ÇATAB, 2017).

XIX. yüzyılın başlarından itibaren yaşanan askeri teknolojik gelişmeler, Çanakkale Boğazı'nın savunma mekânizmalarını yetersiz kılmıştır. Bu durumun farkındalığıyla hareket eden III. Selim, Fransız mühendis Jochereau de Saint Denys'i boğazın savunmasını güçlendirmek ve

mevcut yapıları incelemek amacıyla görevlendirmiştir. Jochereau de Saint Denys, gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda Nara Burnu ve Bigalı mevkillerine kale inşa edilmesi önerisinde bulunmuştur (Raczynsk, 1980: 149-150). M.1807'de İngiliz donanması, kuvvetli bir Iodostan faydalanarak Çanakkale Boğazı'nı aşmış ve İstanbul'a kadar ilerlemiştir (Sertoğlu, 2011: 2807). Bu süre zarfında, boğazın çeşitli bölgelerinde hızla savunma yapıları inşa edilmiştir. Bu olaylar, Nara Burnu ve Bigalı mevkillerine yapılacak savunma yapılarının stratejik önemini açıkça ortaya koymuş ve bu bölgelerin daha sonraki yıllarda tahkim edilmesine yönelik çabaların devamını getirmiştir. II. Mahmut döneminde, M.1815 tarihinde Nara Burnu ile birlikte Bigalı mevkisine kale inşasına başlanmıştır. Bu tahkimatlar, Çanakkale Boğazı'nın savunmasına yönelik stratejik bir güç oluşturmuş ve bölgenin güvenliğine etkili bir katkı sağlamıştır. Bilgilerden anlaşıldığı üzere kale, II. Mahmut döneminde M.1815 – M.1818 tarihleri arasında inşa edilmiştir. Ana kale, mescit, karargâh binası, su deposu, cephaneliğin varlığı yapının kendinden gelen bilgilerle ve eski fotoğraflardan bilinmektedir.

Yapının Plan Özellikleri, Yapı Sistemi ve Malzemeleri

Yaklaşık 70x130 metre boyutlarında dikdörtgen bir plana sahip olan kale, köşe noktalarında çokgen ve dairesel planlı kulelerle güçlendirilmiştir. Harap durumda bir mescit, bir çeşme, bir büyük ve iki küçük olmak üzere üç adet cephanelik ile temel izleri görülebilen bir kışla binası kalenin başlıca yapı elemanları arasındadır. Kaleye giriş, doğu ve batı yönlerinde, aynı eksen üzerinde yer alan iki kapıdan sağlanmaktadır. İç mekânda, güney duvarında bir seğirdim yeri ve iki küçük cephanelik, doğu kapısının kuzeyinde büyük cephanelik, kuzey duvarı önünde kışla binası, güneyde ise orta noktada bir çeşme ve mescit bulunmaktadır (Görsel 2).

Görsel 2. 2017 Tarihli hava fotoğrafı.

Kale, moloz taş, kaba yonu taş, kesme taş, granit, blok taş ve tuğla gibi çeşitli inşaat malzemelerinin bir araya getirilmesiyle inşa edilmiştir. Yapıda kullanılan tuğlaların ebatları, bulunduğu mekâna göre farklılık göstermekte olup, cephanelikteki kemer ve zemin karolarında 37x37x4 cm, çeşmede pencere kemerinde 25x12x4 cm ve mescidin pencere kemerlerinde ise 22x10x6 cm boyutlarında tuğlalar kullanılmıştır. Denize bakan güney duvarı, iki dairesel kule arasında kırılma yaparak doğu ve batı duvarlarına bağlanır. Kırılma noktalarında yer alan seğirdimin altında, tonoz örtülü küçük cephanelikler bulunmaktadır. Güney kulelerindeki üçer ve diğer köşelerdeki kulelerdeki dört adet mazgal açıklığı, kalenin savunma sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yaklaşık 1,80 m yüksekliğindeki seğirdim, top platformu olarak kullanılmış ve mazgal açıklıklı bir barbatana sahiptir. Duvar

kalınlıkları 1,30 m ile 3,50 m arasında değişen kalede, ağırlıklı olarak moloz taş kullanılmış ve duvarlar düz bir yüzeye sahip olacak şekilde inşa edilmiştir. Pencere açıklıkları, duvarların tekdüze görünümünü kırarak yapıya hareketlilik kazandırmıştır.

Kalenin doğu kapısı önünde, 3. Kolordu Komutanı Esat Paşa'nın kaleyi ziyareti sırasında çekilmiş olan siyahbeyaz bir fotoğraftan kapının o günkü hali görülmektedir (Görsel 3). Aynı zamanda kapı kemerinin altında yer alan oval ahşap kartuş içerisindeki H.1321 / M.1903-4 tarihli Osmanlıca kitabeden kalenin bir dönem silah tamirhanesi olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Görsel 3. Bigalı Kalesi Doğu Kapısı.

Kalede yer alan cephanelik yapısı, dış cephelerinde köşe silmeleriyle vurgulanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Üst kısımdaki profilli saçak, yapının silüetini belirginleştirmektedir. Yaklaşık 9x18 metrelik dış boyutlara sahip yapı, bir ön koridor ve bir odadan oluşmaktadır. Doğu cephesinde yer alan giriş kapısı, yapıya ulaşımın sağlandığı tek noktadır. Kale içerisinde yer alan hazneli çeşme, 5x7 metrelik dikdörtgen bir plana sahip olup, beşik tonozla örtülmüştür. Çeşmenin dış cephesinde, doğu ve batı cephelerde dört adet dikdörtgen niş, kuzey cephede ise izlerden anlaşıldığı kadarıyla sivri kemerli bir niş yer almaktadır. Kale mescidi ise yaklaşık 12x12 metrelik kare bir plana sahiptir. Örtü sistemi zamanla yok olmuş, güneydoğu köşesindeki mihrap duvarı ve çevresi büyük ölçüde tahrip olmuştur. II. Abdülhamid Arşivi'nde bulunan görsel materyalde, günümüzde yıkılmış olan doğu cephesinde dört adet pencere ve tek şerefeli bir minarenin varlığı görülmektedir (Görsel 4). Yapıya girişin kuzey cepheden yapıldığı düşünülmektedir. Kale içerisinde yer alan kışla-karargâh binası, günümüzde sadece temel izleriyle varlığını sürdürmektedir. Yaklaşık 15x78 metrelik uzun dikdörtgen bir alana yayılan bu yapı, yapılan sondaj çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan moloz taş döşemesiyle tespit edilmiştir.

Görsel 4. Hazneli Çeşme ve mescid.

Yapının Yeni İşlevi

Bigalı Kalesi, yapının özgün dokusunu korumak, doğa koşullarına ve zaman aşımına karşı direncini artırabilmek, daha fazla bozulmasını önlemek, yapının mevcut durumu ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurularak kale müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Kale müzenin içinde bir kışla binası, cephanelik, mühimmat ambarı, cami ve çeşme yapıları vardır (Görsel 5).

Görsel 5. 2022 Tarihli hava fotoğrafı.

Kışla binası, restorasyon çalışmaları sonrasında 1915 yılındaki haline uygun olarak silah tamirhanesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. İçerisinde silah tamirhanesi canlandırması bulunmaktadır. Bu canlandırma, ziyaretçilere Çanakkale Muharebeleri esnasında cephe gerisindeki faaliyetleri hakkında fikir vermektedir (Görsel 6).

Görsel 6. Bigalı Kalesi.

Bigalı Kalesi'nin içinde konumlanmış olan Mahmudiye Cami, dönemin cami mimarîsinin zarif bir örneğini sunmaktadır ve aynı zamanda ziyaretçilerin ibadet ihtiyaçlarını karşılayan bir atmosfer sağlamaktadır. Cephanelik binası, restorasyon çalışmaları sonrasında bir atış simülatörü olarak işlevlendirilmiştir. Bu simülasyonda, ziyaretçiler Mauser marka tüfekle Anzaklarla hedef oyunu oynayabilmektedirler. Atış simülasyonu, Bigalı Kalesi'nin iç yapılarının en eğlenceli ve ilgi çekici bölümlerinden biridir. Bu simülasyonda, ziyaretçiler Çanakkale Muharebeleri esnasındaki savaş atmosferini yaşayabilmektedirler (Görsel 7).

Görsel 7. Bigalı Kale Müzesi iç mekân.

Yapının Yeni İşleviyle Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi

Yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarının performansını değerlendirmede “kullanım sürecinde değerlendirme” (KSD) yöntemini kullanarak bir değerlendirme tablosu oluşturulmuştur. Bu tablo, yapının özgün özelliklerinin korunması, yeni işlevine uyumu, kullanıcı memnuniyeti, çevresel faktörler, ulaşım ve yönlendirme gibi hususları aşağıdaki başlıklar altında değerlendirecektir:

Tablo 1

Sanat Yeniden İşlevlendirilmiş Kültürel Miras Yapılarının Performansını Değerlendirmede Kullanılan Değerlendirme Kriterleri ve Açıklamaları

Kriter	Alt Kriter	Açıklama
Yapının özgün özelliklerinin korunması	Yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özelliklerinin tanımlanması:	Yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özellikleri, yapının dış cephesi, iç mekânı, yapı malzemeleri ve tarihî dokusu gibi unsurları içerebilir. Bu özellikler, yapının özgün özelliklerini ve değerini yansıtır.
	Yapının özgün özelliklerinin zarar görme risklerinin belirlenmesi:	Yapının özgün özelliklerinin zarar görme riskleri, yapının kullanımı, çevresel faktörler ve bakımsızlık gibi faktörlerden kaynaklanabilir. Bu riskler, yapının özgün özelliklerinin zarar görmesini önlemek için gerekli önlemlerin alınmasını gerektirir.
	Yapının özgün özelliklerinin korunması için gerekli önlemlerin alınması:	Yapının özgün özelliklerinin korunması için gerekli önlemler, yapının özgün özelliklerinin zarar görmesini önlemeye veya azaltmaya yönelik önlemleri içerir. Bu önlemler, yapının bakımı ve onarımı, koruma önlemleri ve kullanım kuralları gibi unsurları içerebilir.
	Yapının özgün özelliklerinin korunması için yapılan müdahalelerin değerlendirilmesi:	Yapının özgün özelliklerinin korunması için yapılan müdahaleler, yapının özgün özelliklerini korumaya yardımcı olmalıdır. Bu müdahalelerin, yapının özgün özelliklerine zarar vermemesi veya azaltmaması gerekir.
Yeni işlevine uyumu	Yapının yeni işlevine uygun bir tasarımın yapılması:	Yapının yeni işlevine uygun bir tasarım, yapının yeni işlevi için gerekli olan mekânsal, işlevsel ve teknik özelliklerinin sağlanmasıdır. Bu özellikler, yapının kullanıcılarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak için gereklidir.
	Yapının yeni işlevine uygun malzemelerin kullanılması:	Yapının yeni işlevine uygun malzemeler, yapının yeni işlevi için gerekli olan teknik özelliklere sahip malzemelerdir. Bu malzemeler, yapının dayanıklılığını ve performansını korumak için gereklidir.

	Yapının yeni işlevine uygun bir iç mekân düzenlemesinin yapılması:	Yapının yeni işlevine uygun bir iç mekân düzenlemesi, yapının yeni işlevi için gerekli olan konfor ve işlevselliğin sağlanmasıdır. Bu özellikler, yapının kullanıcılarının memnuniyetini artırmak için gereklidir.
	Yapının yeni işlevine uyumunun değerlendirilmesi:	Yapının yeni işlevine ne kadar iyi uyum sağladığının belirlenmesidir. Bu değerlendirmede, yapının kullanıcılarının görüşleri ve deneyimleri gibi unsurlar kullanılabilir.
Kullanıcı memnuniyeti	Yapının kullanıcılarının görüşlerinin ve deneyimlerinin toplanması:	Yapının kullanıcılarının yapıdan ne kadar memnun olduğunu belirlemek için görüş ve deneyimlerinin toplanmasıdır. Bu bilgiler, yapının performansı hakkında önemli bilgiler sağlar.
	Yapının kullanıcılarının ihtiyaçlarının ve beklentilerinin belirlenmesi:	Yapının kullanıcılarının yapıdan ne gibi beklentileri olduğunu belirlenmesidir. Bu bilgiler, yapının kullanıcı memnuniyetini artırmak için gereklidir.
	Yapının kullanıcı memnuniyetinin değerlendirilmesi:	Yapının kullanıcılarının yapıdan ne kadar memnun olduğunu belirlenmesidir. Bu bilgiler, yapının performansı hakkında önemli bilgiler sağlar.
Çevresel Faktörler		Yapının tasarımı: Yapının tasarımı, yapının enerji verimliliğini önemli ölçüde etkileyebilir. Yapının tasarımında, doğal aydınlatma ve havalandırma gibi unsurlar dikkate alınarak enerji tüketimi azaltılabilir.
	Enerji verimliliği, yapının enerji tüketimini azaltmak için alınan önlemlerin belirlenmesi.	Yapının malzemeleri: Yapının malzemeleri de enerji verimliliğini etkileyebilir. Enerji verimliliği yüksek malzemelerin kullanılması, yapının enerji tüketimini azaltmaya yardımcı olur.
		Yapının işletimi: Yapının işletimi de enerji tüketimini etkileyebilir. Yapının işletilmesinde, enerji tasarruflu cihazların kullanılması ve enerji tüketiminin azaltılması için gerekli önlemler alınması önemlidir.
	Su verimliliği, yapının su tüketimini azaltmak için alınan önlemlerin belirlenmesi.	Yapının tasarımı: Yapının tasarımında, su verimliliği yüksek malzemelerin kullanılması ve su tüketiminin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması önemlidir.
		Yapının malzemeleri: Yapının malzemeleri de su verimliliğini etkileyebilir. Su verimliliği yüksek malzemelerin kullanılması, yapının su tüketimini azaltmaya yardımcı olur.
		Yapının işletimi: Yapının işletilmesinde, su tasarruflu cihazların kullanılması ve su tüketiminin azaltılması için gerekli önlemler alınması önemlidir.
	Atık yönetimi, yapıdan kaynaklanan atıkların azaltılması, geri dönüştürülmesi ve bertaraf edilmesi için alınan önlemlerin belirlenmesi.	Yapının tasarımı: Yapının tasarımında, atık üretiminin azaltılması için gerekli önlemlerin alınması önemlidir.
		Yapının malzemeleri: Yapının malzemeleri de atık üretimini etkileyebilir. Atık üretimini azaltan malzemelerin kullanılması, yapıdan kaynaklanan atıkların azaltılmasına yardımcı olur.

	Yapının işletimi: Yapının işletilmesinde, atıkların azaltılması, geri dönüştürülmesi ve bertaraf edilmesi için gerekli önlemler alınması önemlidir.
Ulaşım ve yönlendirme	Toplu taşıma: Yapının toplu taşıma duraklarına yakın olması, yapının daha geniş bir kullanıcı kitlesine erişilebilir olmasını sağlar. Yapının toplu taşıma duraklarına yakın olması, özellikle engelli, yaşlı ve çocuk gibi toplu taşımayı tercih eden kullanıcılar için önemlidir. Konum, yapının erişilebilir bir konumda olmasına dikkat edilmelidir. Araç erişimi: Yapının araç ile erişilebilir olması, özellikle araç kullanan kullanıcılar için önemlidir. Yapının araç ile erişilebilir olması, yapıya daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaşılmasını sağlar. Yaya erişimi: Yapının yaya ile erişilebilir olması, özellikle yaya olarak hareket eden kullanıcılar için önemlidir. Yapının yaya ile erişilebilir olması, yapıya daha güvenli ve konforlu bir şekilde ulaşılmasını sağlar.
Ulaşım bağlantıları, yapıya kolay ulaşım imkânı olmasına dikkat edilmelidir.	Toplu taşıma bağlantıları: Yapıya yakın toplu taşıma duraklarının olması, yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini artırır. Toplu taşıma bağlantılarının iyi olması, özellikle engelli, yaşlı ve çocuk gibi toplu taşımayı tercih eden kullanıcılar için önemlidir. Araç bağlantıları: Yapıya yakın otoparkların olması, yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini artırır. Araç bağlantılarının iyi olması, özellikle araç kullanan kullanıcılar için önemlidir. Yaya bağlantıları: Yapıya yakın yaya yollarının olması, yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini artırır. Yaya bağlantılarının iyi olması, özellikle yaya olarak hareket eden kullanıcılar için önemlidir.
Yönlendirme sistemleri, yapının kolay bulunabilmesi için yeterli ve anlaşılır yönlendirme sistemlerinin olması gerekmektedir.	Dış cephe yönlendirmesi: Yapının dış cephesinde, yapının kolay bulunabilmesi için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, yapının konumunu, işlevini ve ziyaretçilerin nereye gitmesi gerektiğini açıkça belirtmelidir. İç mekân yönlendirmesi: Yapının iç mekânında, yapının farklı bölümlerine ve hizmetlerine erişmek için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, ziyaretçilerin yapıyı kolayca dolaşabilmeleri için gereklidir. Çevre yönlendirmesi: Yapının çevresinde, yapının kolay bulunabilmesi için yönlendirme levhaları ve işaretleri olması gerekir. Bu levhalar ve işaretler, özellikle toplu taşıma veya araçla gelen ziyaretçiler için önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

KSD yöntemi, yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarının performansını değerlendirmek için önemli bir araçtır. Bu yöntem, yapının özgün özelliklerinin korunması, yeni işlevine uyumu, kullanıcı memnuniyeti, çevresel faktörler ve ulaşım-yönlendirme gibi hususlar göz önünde bulundurularak uygulanmalıdır. Yapının özgün özelliklerinin korunması amacıyla; yapının dış cephesi, iç mekânı, yapı malzemeleri ve tarihî dokusu gibi yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özellikleri rölöve-restitüsyon esnasında tanımlanmıştır. Yapının kullanımı, çevresel faktörler ve bakımsızlık gibi faktörlerden kaynaklanan yapının özgün özelliklerinin zarar görme riskleri belirlenmiş zarar görmesini önlemek amacıyla uzman görüşleri doğrultusunda yeniden yapım, temizleme, sağlamlaştırma ve tamamlama gibi koruma yöntemleriyle gerekli önlemler alınmıştır. Yapının yeni işlevine uyumu göz önüne alındığında kalenin yeniden kullanımı sırasında, yapının iç ve dış mekân kompozisyonu ile genel yerleşim düzeni dikkate alınmış, yeni işlev, yapının bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarına ve çevresel gerekliliklerine göre görece uygun olmuştur. Bu yaklaşım, kalenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kale içerisinde bulunan yapılara yeniden yüklenen silah tamirhanesi canlandırması, atış simülatörü, camii gibi fonksiyonlar yapının bünyesinde barındırdığı mekânların boyutları, biçimleri ve mekânlar arası ilişkileri, yapının işlevini yerine getirebilecek düzeydedir. Anıtsal bir yapı olarak simgesel ve algısal değeri yeni işleviyle tekrar vurgulanmıştır. Yapının yeni işlevi için gerekli olan konfor ve işlevselliğin sağlanması amacıyla ısıtma, havalandırma, aydınlatma koşulları yapıya zarar verilmeden yeni işlevin ihtiyaçlarına yönelik olarak yeniden kurgulanmıştır. Kalenin kullanıcı memnuniyeti kullanıcıların gereksinimlerini karşılama performansına bağlı olarak değişmektedir. Kale içerisinde bulunan mekânların fiziksel konforu, mekânlarda kullanılan donatıların mekân algısına etkisi kullanıcılar tarafından görece pozitif karşılanmış, yeni işlevin özgün işlevi unutturmaması başka bir deyişle özgün işlevinin kullanıcılar tarafından hala bilinir olması kalenin kullanıcı memnuniyetini arttırmıştır. Müze enerji verimliliği, su verimliliği ve atık yönetimi gibi çevresel faktörler bağlamında değerlendirildiğinde yeniden işlevlendirme sürecinde mevcut koşulların el verdiği sürece doğal aydınlatma ve havalandırma gibi unsurlar dikkate alınarak tasarım yapılmış, yapının işletiminde enerji tasarruflu cihazlar kullanılmış enerji tüketimini azaltmak için gerekli önlemler alınmıştır. Restitüsyon kaynaklarına göre, yeniden yapımda kullanılacak olan malzemeler orijinal malzeme ve orijinaline en yakın günümüz koşullarına uygun olan yapım malzemeleri olduğundan enerji verimliliği açısından değerlendirilememektedir. Yapıda su verimliliğini arttırmak için su tasarruflu cihazlar kullanılmış su verimliliği yüksek malzemeler yapım malzemelerine entegre edilmiştir. Kale müze ulaşım ve yönlendirme bağlamında değerlendirildiğinde; müzenin konumu yaya ve toplu taşıma ile ulaşımına uygun değildir. Özellikle engelli, yaşlı ve çocuk gibi toplu taşımayı tercih eden kullanıcılar için müzeye ulaşım toplu taşımanın olmamasıyla sınırlı hale gelmiş yapının daha geniş bir kullanıcı kitlesine erişilebilir olmasını engellemiştir. Müze binasına yakın ziyaretçi otoparkının bulunması yapının erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini arttırmıştır. Müzenin kolay bulunabilmesi için yeterli ve anlaşılır yönlendirme sistemlerinin olmayışı müzeye erişilebilirliği sınırlandırmıştır. Müze iç mekânlarında yapının farklı bölümlerine ve hizmetlerine erişmek için yönlendirme levhaları ve işaretleri yeterli miktarda bulunmaktadır. Bu levhalar ve işaretler, ziyaretçilerin yapıyı kolayca

dolaşabilmelerine imkân sağlamaktadır. Bu değerlendirmeler kısaca aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 2

Yeniden İşlevlendirilmiş Bigalı Kalesi'nin Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi

Değerlendirme Boyutu	Mevcut Durum Bulguları	Gözlenen Güçlü Yönler	Sorunlar / Zayıf Noktalar	Öneriler
Mekânsal Fonksiyonellik	Ziyaretçi dolaşım aksları yeterli, bazı dar geçişlerde yönlendiricilik eksik	Genel dolaşım kurgusu tutarlı	Yetersiz yönlendirme elemanları	Bilgilendirici panolar, yön tabelaları artırılmalı
Kullanıcı Deneyimi	Görsel etki güçlü, içerik sunumu sınırlı	Mekân atmosferi etkileyici	Dijital içerik ve interaktif anlatım eksik	Dijital sergileme yöntemleri, kullanıcı etkileşimli panolar
Toplumsal Etki	Yerel halk için istihdam sınırlı ama farkındalık yaratılmış	Köy kimliği ile uyumlu dönüşüm	Yerel katılım düşük düzeyde	Eğitim programları ve yerel rehberlik kurguları geliştirilmeli
Koruma İlkelerine Uyum	Müdahalelerde özgün plan şeması ve malzeme uyumu büyük ölçüde korunmuştur. Uygulama, nitelikli bir koruma anlayışını yansıtmaktadır.	Yapısal bütünlük, strüktürel sistem, cephe karakteri gibi unsurlar başarılı şekilde korunmuştur.	Kısmi olarak bazı çağdaş müdahaleler gözlenmekle birlikte, yapının bütünlüğünü bozacak nitelikte değildir.	Koruma müdahalelerinde reversibility ve görsel uyum ilkeleri temel alınarak gelişime açık alanlar kontrollü biçimde yeniden ele alınabilir.
Sürdürülebilirlik	Enerji etkinliği açısından veri eksik	Uzun ömürlü müdahale hedeflenmiş	Yeşil altyapı veya enerji çözümleri görünmüyor	Sürdürülebilirlik stratejileri daha etkin dahil edilmeli

Bu değerlendirmeler bağlamında yapının tarihî ve kültürel önemini yansıtan özelliklerinin önemli bir kısmı korunmuştur. Yapı, yeni işlevine uygun bir şekilde tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Ancak, bazı durumlarda yapının yeni işlevine daha iyi uyum sağlaması için bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir. Yapının kullanıcıları, yapıdan genel olarak memnundur. Ancak, bazı durumlarda yapının kullanıcı memnuniyetini artırmak için bazı iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Bigalı Kalesi'nin yeniden işlevlendirilerek müze olarak kullanılmasının, kültürel miras yapılarının çağdaş işlevlere uyarlanmasında karşılaşılan temel sorunları anlamak ve çözümlemek açısından önemli bir örnek sunduğu görülmüştür. Çalışma kapsamında uygulanan Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD) yöntemi, yapının mevcut işlevine ne ölçüde uyum sağladığını ortaya koymuş; mekânsal düzen, kullanıcı deneyimi, toplumsal etki ve koruma ilkeleri bağlamında çok boyutlu bir analiz imkânı sunmuştur. Elde edilen bulgular, yeniden işlevlendirme uygulamalarının yalnızca fiziksel müdahale ile sınırlı kalmaması gerektiğini, kullanıcı memnuniyeti ve yapının çevresel-toplumsal bağlamla bütünleşmesinin de işlevsel başarıyı belirleyen temel unsurlar arasında yer aldığını göstermektedir. KSD yöntemi, kültürel miras yapılarının yeniden kullanım süreçlerinde etkili ve uygulanabilir bir değerlendirme aracı olarak öne çıkarken, kullanıcı görüşlerinin bu sürece entegre edilmesinin, yapının algılanışı ve sürdürülebilir kullanımı açısından belirleyici olduğu da tespit edilmiştir. Bigalı Kalesi örneğinde, tarihî yapının özgün nitelikleri büyük ölçüde korunmuş; koruma ilkeleri ile uyumlu müdahalelerle yeni işlev kazandırılmıştır. Ancak kullanıcı etkileşimini artıracak yöntemlere

ihtiyaç duyulduğu da dikkate alınmalıdır. Tüm bu bulgular ışığında, kültürel miras yapılarının yeniden işlevlendirme süreçlerinin hem fiziksel hem de sosyo-kültürel yönleriyle bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya konmuştur.

Kullanım sürecinde değerlendirme yöntemiyle yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarının performansının değerlendirilmesi yapının yeni işlevi ile hem korunmasının hem de sürdürülebilirliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Yapılan çalışmanın sonucunda KSD yöntemi kullanılarak yeniden işlevlendirilmiş Bigalı Kale müzesinin pozitif yönleri, sorunları ve eksik yönleri tespit edilmiştir. Bu tespitlerin belirlenmesinde KSD yönteminin önemi vurgulanmıştır. Yeniden işlevlendirilen kültürel miras yapılarının performansının değerlendirilirken; KSD çalışmalarına, yapının tasarım aşamasında başlanmalı, bu sayede yapının özgün özelliklerinin korunması ve yeni işlevine uyumu için gerekli önlemler daha erken dönemde alınması sağlanmalıdır. KSD çalışmalarında yapının performansı hakkında daha kapsamlı bir değerlendirme yapılabilmesi için farklı disiplinlerden uzmanların görüşüne yer verilmelidir. KSD raporları, kamuya açık bir şekilde yayınlanmalıdır. Bu sayede, yeniden işlevlendirilmiş kültürel miras yapılarının performansı hakkında bilgi sahibi olmak isteyen herkes bu raporlara erişebilmelidir.

Kaynaklar

- Ahunbay, Z. (2011). Yenileme, Yeniden Kullanım, Yeni İşleve Uyarlama (Renovasyon, Rehabilitasyon). Z. Ahunbay içinde, Tarihî Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yem.
- Altınoluk, Ü. (1998). Binaların Yeniden Kullanımı. İstanbul: Yem.
- Buser, M., & Koch, C. (2020). Participatory heritage: The value of involving users in adaptive reuse. *International Journal of Heritage Studies*, 26(3), 233–249. <https://doi.org/10.1080/13527258.2019.1705002>
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı. (2017). Gelibolu Tarihî Yarımadası'nda Askeri Mimarî Mirasın Değerlendirilmesi: Seddülbahir, Çamburnu ve Bigalı Kalelerinin Yeniden İşlevlendirilmesi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Çardak, A., & Uşma, A. (2024). Kültürel mirasın yeniden kullanımında çevresel ve işlevsel performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi: Hamamlı Konak örneği. *YYÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 29(1), 84–97. <https://doi.org/10.35228/yyufbed.1315391>
- ÇATAB, (2024). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı.
- Pekol, B. (2010). *İstanbul'da yeni işlevlerle kullanılan tarihî yapıların üslup sorunsalı*. (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Preiser, W.F.E. (1995), "Post-occupancy evaluation: how to make buildings work better", *Facilities*, Vol. 13 No. 11, s. 19-28.
- Preiser, W.F.E., & Vischer, J.C. (2005), *Assessing Building Performance*. Oxford: Elsevier Butterworth Heinemann.
- Raczynsk E., *1814'de İstanbul ve Çanakkale'ye Seyahat*, (çev. Kemal Turan), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, s.149-150.; Ed. Metin Tuncel (1993). Çanakkale Boğazı, İslam Ansiklopedisi, C.8, Diyanet, İstanbul.
- Sertoğlu, M. (2011), *Mufasssal Osmanlı Tarihî*, C.V., Ankara: TTK.
- Yeniden kullanım- Yeni işleve uyarlama. (2013). ICOMOS Türkiye Mimarî Mirası Koruma Bildirgesi s. 7. ICOMOS Türkiye Milli Komitesi.
- Troiani, I., & Campbell, H. (2021). *Architecture and the embodied past: Adaptive reuse as embodied heritage*. Routledge.
- Vafaie, F., Remøy, H., & Gruis, V. (2025). From theory to practice: Evaluating success factors of adaptive reuse through a case study. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-04-2024-0063>
- van der Voordt, T. J. M., & Jensen, P. A. (2021). Adding value by post-occupancy evaluation of buildings. *Facilities*, 39(11/12), 803–818. <https://doi.org/10.1108/F-02-2020-0028>

- Yung, E. H. K., & Chan, E. H. W. (2020). Critical social sustainability factors in urban conservation: The case of adaptive reuse of heritage buildings. *Cities*, 100, 102648. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102648>
- Zhang, H., & Zhang, L. (2023). A model approach for post evaluation of adaptive reuse of architectural heritage: A case study of Beijing Central Axis historical buildings. *Heritage Science*, 11, Article 134. <https://doi.org/10.1186/s40494-023-00902-x>
- Xiao, L., & Yoon, Y. (2024). A post-occupancy evaluation of the space utilization of cultural heritage in children's education. *Buildings*, 14(9), 2682. <https://doi.org/10.3390/buildings14092682>

Görsel Kaynaklar

Görsel 1.

<https://www.google.com/maps/place/Bigal%C4%B1+Kalesi/@40.213001,26.3560696,22135m/data=!3m1!1e3!4m6!3m5!1s0x14b1a7c6b3ca4aa1:0x9e913f221e01570!8m2!3d40.213622!4d26.3895908!16s%2Fg%2F122wnfcb?entry=ttu> (Erişim Tarihi: 04.01.2024)

Görsel 2. ÇATAB, (2024). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı.

Görsel 3. ÇATAB, (2024). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı.

Görsel 4. ÇATAB, (2024). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı.

Görsel 5. ÇATAB, (2024). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihî Alan Başkanlığı.

Görsel 6. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/canakkale-bogazinin-muhafizi-bigali-kalesi-24-nisanda-ziyarete-aciliyor/2570089> (Erişim Tarihi: 04.01.2024)

Görsel 7. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/canakkale-bogazinin-muhafizi-bigali-kalesi-24-nisanda-ziyarete-aciliyor/2570089> (Erişim Tarihi: 04.01.2024)

Beyan ve Açıklamalar

Etik Beyanı

Çalışmada kullanılan veriler için etik kurul izni gerekmemektedir.

Yazar Katkıları

- **Tuğçenur Metin Parlak:** Çalışmanın tüm bölümlerinde; (veri toplama, analiz, yazım, tasarım, eser vb.) aşamalarında katkı sağlamıştır.
  - **Nuriye Nida Çelebi Şeker:** Çalışmanın tüm bölümlerinde; (veri toplama, analiz, yazım, tasarım, eser vb.) aşamalarında katkı sağlamıştır.
1. Yazar/First author: %50
  2. Yazar/Second author: %50

Çıkar Beyanı

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.